

The Tree of Ancestors

เชียง

บ้านบัว อำเภอกุดบาก
จังหวัดสกลนคร

We shouldn't be concerned about trees purely for material reasons, we should care about them because of the little puzzles and wonders they present us with.

Peter Wohlleben

คนอีสานรุ่นปัจจุบันอาจไม่เคยได้ยินคำว่า 'ดอนปู่ตา' แต่หากย้อนกลับไปในอดีต การก่อสร้างชุมชนแทบทุกแห่งในแถบภาคอีสานต้องมีต้นป่าดอนปู่ตาเคียงคู่เสมอ ป่าผืนนี้มีไว้ให้ผีบรรพบุรุษผู้ล่วงลับได้อยู่อาศัยและคอยดูแลคุ้มครองลูกหลานในชุมชนให้ปลอดภัยตามความเชื่อแต่โบราณของชาวลาว ประเทศที่มีพรมแดนติดกับอีสานบ้านเรา จึงทำให้ชนสองชาติมีบรรพบุรุษร่วมกันไม่น้อย

ราวสองร้อยปีก่อน ชนเผ่ากะเลิงจากแขวงคำม่วน ประเทศลาวอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งรกรากที่บ้านบัว อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร และจนถึงปัจจุบันพวกเขาก็ยังสืบสานขนบความเชื่อดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด มีการจัดสรรพื้นที่ 23 ไร่ ไร่ละ 1 ไร่ 1 งาน เป็นดอนปู่ตา นับแต่วันเริ่มตั้งชุมชน และไม่ใหญ่สะดุดตาที่สุดที่นี่ก็คือเชียง หรือเชียง (สำเนียงท้องถิ่น) ต้นนี้เอง ไม่เพียงมีพุ่มองสวยอสังการไม่แพ้ใคร แต่ยังเป็นต้นเชียงเพียงหนึ่งเดียวที่เติบโตอยู่ในดอนปู่ตา ป่าบรรพบุรุษแห่งบ้านบัว

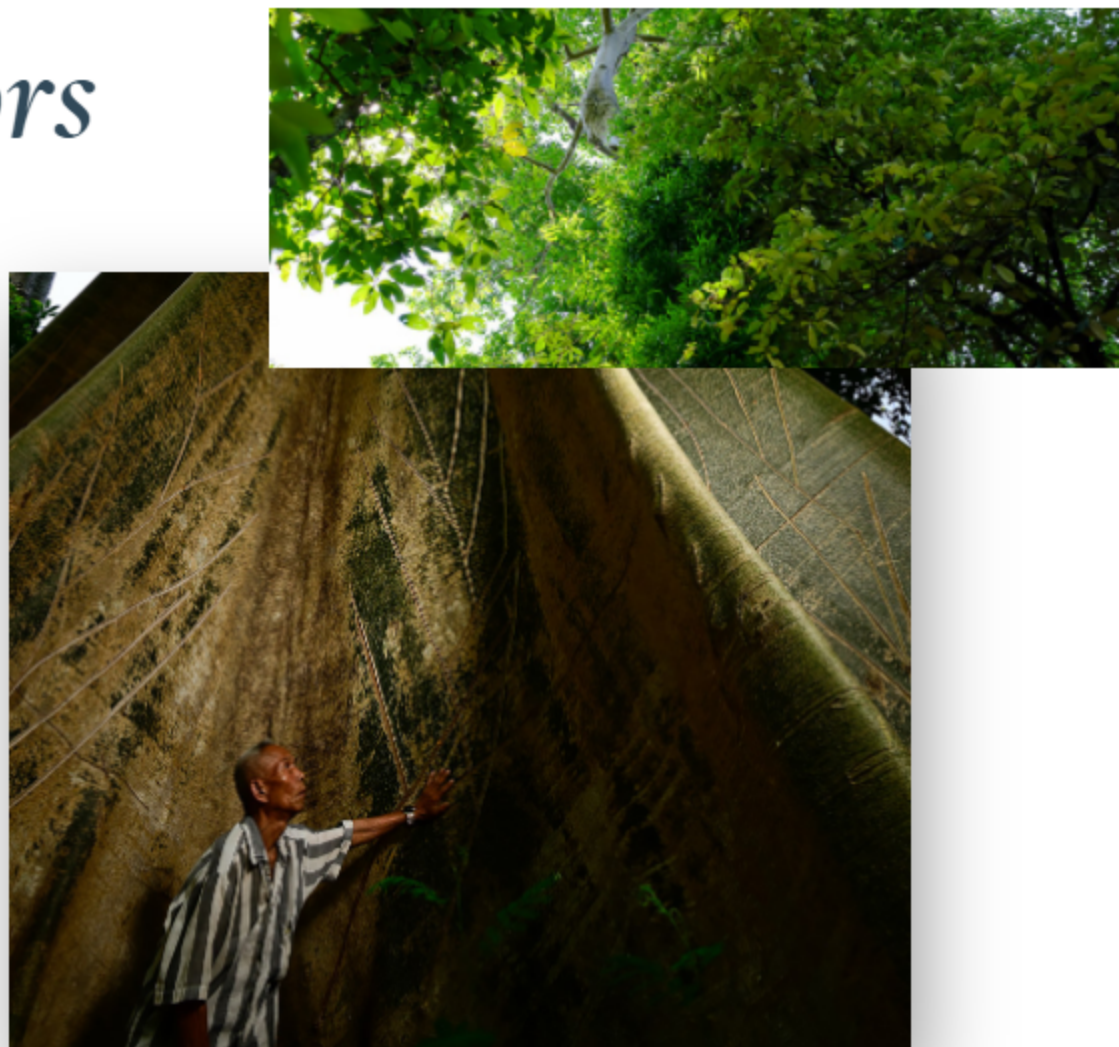
แม้ไม่ใช่เขตอนุรักษ์หรือป่าสงวนตามกฎหมาย แต่ด้วยสถานภาพความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านบัวทุกคนให้ความเคารพยำเกรง บวกกับคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ที่บอกต่อๆ กันว่า 'ใครเข้าไปตัดต้นไม้จะเจ็บป่วย' จึงไม่มีผู้ใดกล้าลักลอบตัดหรือทำลายป่า ส่งผลให้ป่าคงความอุดมสมบูรณ์ กลายเป็นสวรรค์ของต้นไม้จำนวนมากที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมักถูกลอบตัดโค่น อาทิ ยางนา ประดู่ ตะเคียน ฯลฯ

พ่อเล็ก กุดวงศ์แก้ว ปราชญ์อาวุโสแห่งบ้านบัว เล่าว่า "ไม่มีใครตัดต้นไม้ อย่างมากก็เข้าไปเก็บสมุนไพรมาทำยารักษาโรคเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย แต่ให้เก็บแค่พอใช้ละ อย่าเกินพอดี และไม่ให้อามาขาย"

The Tree of Ancestors

ต้นเชียงโคดเดี่ยวต้นนี้มีอายุเกินร้อยปี ไม่มีใครแน่ใจว่ากินไปเท่าไรแน่ แต่เรือนยอดและผิวพรรณลำต้นยังงามสมบูรณ์ ส่วนสูงราวสี่สิบเมตร ทำให้อยอดไม่ห่างไกลจากสิ่งรบกวนระดับพื้นดิน ลักษณะทางกายภาพนี้ส่งผลให้ที่นี่กลายเป็นทำเลทองซึ่งแมลงสะสมน้ำหวานหมายปองและพากันเข้าจับจองสร้างรังรัง

ความขุกขุมของรังผึ้งหลวงบนต้นเชียงที่นับได้ 30-50 รัง ต่อปี ถือว่าพบได้ยากในปัจจุบัน และจำนวนรังผึ้งยังชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มชื้นของระบบนิเวศผืนป่า เพราะการอยู่รวมเป็นกลุ่มใหญ่ของผึ้งหลวงสะท้อนว่า บริเวณนั้นมีน้ำหวานของดอกไม้มากเพียงพอ อากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนแล้ง และปราศจากสารเคมีอันตราย

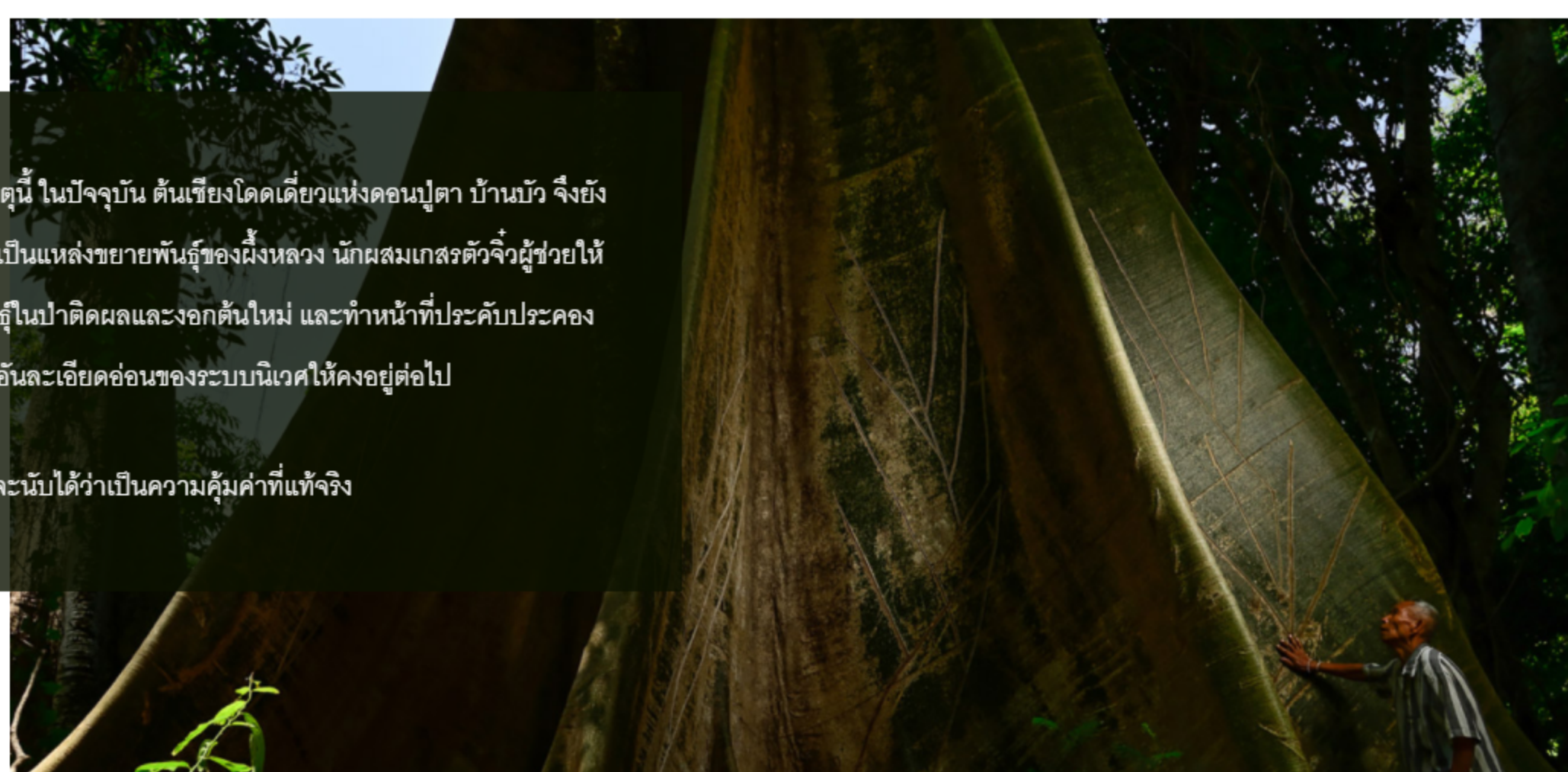

ในอดีตเชียงต้นเดียวกันนี้เคยมีรังผึ้งหลวงมากกว่าห้าสิบลังต่อปี ชนิดที่แหงนหน้าขึ้นไปไม่ต้องกวาดสายตามองหาก็สามารถเห็นรังผึ้งน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่ว รังผึ้งหลวงเพียงรังเดียวอาจได้น้ำผึ้งคุณภาพดีราว 10-20 ขวด ทำให้มีผู้สนใจประมูลเก็บรังผึ้งในราคาสูงถึง 6,000 บาท ชาวบ้านบัวอนุญาตเปิดประมูลโดยส่งเงินรายได้นี้เข้าเป็นกองทุนกลางของชุมชนและใช้จ่ายเพื่อสาธารณประโยชน์เท่านั้น

พรานผึ้งสมัยก่อนเป็นเก็บรังผึ้งโดยตอก 'ทอย' หรือลิ้มไม้ไผ่ติดกับลำต้นเพื่อใช้เหยียบปีน แต่เมื่อประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมา ทอยแบบโบราณถูกแทนที่ด้วยตะปูเหล็กแห่งใหญ่ สนิมจากทอยตะปูเป็นเหตุให้เชื้อราไม้และทำให้เชียงในพื้นที่อื่นล้มตายมาแล้ว เมื่อเห็นตัวอย่าง ชุมชนบ้านบัวเกรงว่าต้นเชียงในดอนปู่ตาของพวกเขาอาจประสบเหตุแบบเดียวกัน ไม่คุ้มกับเงินที่ได้มา จึงมีมติยกเลิกการประมูลเก็บรังผึ้งไปในที่สุด

แม้การให้ความเคารพและการดูแลผืนป่าโดยมีรากฐานจากความเกรงกลัวต่ออำนาจลึกลับอาจไม่สมเหตุผลผลในสายตาของคนรุ่นใหม่ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่านี่คือกุศโลบายที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เช่นเดียวกัน การที่ชาวบ้านกลับลงมติดิสระรายได้ปีละ 6,000 บาทที่ได้มาโดยไม่ต้องทำอะไรเลยเพื่อเลือกรักษาต้นเชียง ก็นับเป็นการตัดสินใจที่อาจไม่สมเหตุผลผลในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าสมเหตุผลผลเป็นอย่างยิ่งในสามัญสำนึกของชาวบ้านที่บรรพบุรุษได้เพาะบ่มความรักและเคารพธรรมชาติไว้

ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบัน ต้นเชียงโคดเดี่ยวแห่งดอนปู่ตา บ้านบัว จึงยังยืนต้นเป็นแหล่งขยายพันธุ์ของผึ้งหลวง นักผสมเกสรตัวจิ๋วผู้ช่วยให้พืชพันธุ์ในป่าคิดผลและงอกต้นใหม่ และทำหน้าที่ประคับประคองสมดุลอันละเอียดอ่อนของระบบนิเวศให้คงอยู่ต่อไป

อันน่าจะนับได้ว่าเป็นความคุ้มค่าที่แท้จริง